

اسامی میاں
وقفہ

■ قفقاز در کشاکش جنگ و انقلاب (۱۹۲۱-۱۹۱۷)

۱۳۰۰۰۰ تومان

فیروز کاظم‌زاده/ سیروان خسروزاده، ۵۵۶ ص، ۱۳۹۴
قفقاز در فاصله سال‌های پایانی جنگ اول جهانی و رهایی کوتاه مدت مردمان آن سرزمین پس از فروپاشی امپراتوری تزاری تا سه- چهار سال بعد که روسیه از نو و به شکلی جدید بر آن خطه مسلط شد، دوره پرتلاطمی را تجربه کرد؛ دوره‌ای که در آن همزمان با تلاش پاره‌ای از قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای برای پُر کردن جای خالی روسیه و دست‌اندازی بر آن سامان، برای تأسیس مجموعه‌ای از کشورهای مستقل نیز فرصتی فراهم شد؛ قفقاز در کشاکش جنگ و انقلاب (۱۹۲۱-۱۹۱۷) سرگذشت این دوره پرتلاطم است.

■ نبرد سردارآباد

۴۵۰۰۰ تومان

ارمنستان ۲۳ مه ۱۹۱۸
ژاک کایالوف، کاوه بیات، ۱۵۸ ص، ۱۳۹۳
در اواخر مه ۱۹۱۸ یک نیروی محدود ارمنی موفق شد در حوالی سردارآباد پیشروی نظامیان عثمانی را به سمت ایروان درهم شکسته و متوقف کند. اگر چه این نبرد از لحاظ شدت در مقایسه با انبوهی از دیگر نبردهای صورت گرفته در آن جنگ جهانی، زد و خورد مختصری بیش نبود، ولی جایگاه آن از لحاظ تحولات منطقه‌ای و به ویژه تاریخ مقاومت ارمنی‌ها در برابر بد روزگار و دستیابی به حداقلی از موجودیت ملی، مهم و تعیین کننده بود.

■ جمهوری آذربایجان

۷۰۰۰۰ تومان

چگونگی شکل‌گیری و وضعیت کنونی آن
محمدامین رسول‌زاده، مترجم: تقی سلام‌زاده، ۱۵۶ ص، ۱۴۰۱
اگر چه عمر دور اول استقلال کشوری موسوم به جمهوری آذربایجان چند سالی بیش نیاید ولی آگاهی از چگونگی تشکیل و تحولات آن در این دوره کوتاه- آن هم به قلم یکی از چهره‌های مؤسسش- هم از جهت تأثیر این واقعه بر مناسبات منطقه‌ای ایران مهم است و هم از لحاظ شناخت تبعات داخلی تشکیل یک چنین موجودیتی.

۲۰۰۰۰ تومان

■ ملوک خمسه

قره‌باغ و پنج ملیک ارمنی آن، از فروپاشی صفویه تا جنگ‌های ایران و روس رافی (هاکوپ ملیک هاکوپیان) / آراد استپانیان، ۲۱۴ ص، ۱۳۹۵
ملوک خمسه سرگذشت تعدادی از خاندان‌های حکومتگر ارمنی است که در پی تحولات ناشی از یورش مغولان و تیموریان به ایران، به نوعی اقتدار محلی دست یافتند. اقتداری که تا اندک زمانی پیش از قرن نوزدهم، ادامه یافت و در تحولات منطقه‌ای ایران و قفقاز نقش در خور توجهی بر جای گذاشت.

۵۰۰۰۰ تومان

■ انقلاب و ضدانقلاب در آسیای میانه

شورش باسماچیان، ۱۹۱۷-۱۹۳۳
گلندا فریزر / کاوه بیات، ۲۱۸ ص، ۱۳۹۴
در فاصله فروپاشی امپراتوری روسیه تزاری در پی انقلاب ۱۹۱۷ تا اعاده مجدد همان امپراتوری به صورت اتحاد شوروی، بسیاری از ملل و اقوام این حوزه، مجموعه تلاش‌هایی را برای استقلال و رهایی از قید استعمار روسیه آغاز کردند؛ تحركات معروف به نهضت باسماچیان که بیش از ده سال به طول انجامید، صورتی بود که این تلاش و تکاپو در میان اقوام و ملل آسیای میانه یافت.

در این بررسی تلاش‌های اولیه مسلمان‌های این حوزه برای کسب استقلال و خودمختاری، سرکوب این تلاش‌ها توسط روسیه بلشویکی و بالاخره نهضت مقاومت دیرپایی که به شکل باسماچگری بر ضد روسیه آغاز شد، توصیف شده‌است.

۲۵۰۰۰ تومان

■ خوارزم سرخ

جنیدخان، بلشویک‌ها و سقوط خانات خیوه ۱۹۲۴-۱۹۱۰
دوب یاروشوسکی، آن‌شیهی، میرحسین یکرنگیان / کاوه بیات، ۱۲۰ ص، ۱۳۹۲
مقالاتی که در این مجموعه ارائه می‌شوند دوره پایانی حیات سیاسی و اجتماعی خیوه را در مقام یک واحد مستقل سیاسی در بر می‌گیرد، دوره‌ای که در خلال آن و در جریان دگرگونی‌های حاصل از فروپاشی تزاریسم و برآمدن حاکمیت بلشویک‌ها، عرصه بر ظهور طیف متنوعی از گرایش‌های سیاسی باز شد.

تلاش ترکمن‌های خیوه و مضافات تحت رهبری قربان‌محمدسردار معروف به جنیدخان که بخش مهمی از مطالب این مجموعه به سرگذشت وی اختصاص دارد برای شکل دادن به یک موجودیت مستقل و متفاوت از پیش، یکی از مهم‌ترین این گرایش‌ها بود.

۴۰۰۰۰ تومان

■ تاریخ تاجیکان

با مهر کاملاً سری

بخشی از تاریخ فاش‌نشدهٔ تاجیکان در اوایل قرن بیستم رحیم مس‌اف، به کوشش آرش ایرانپور، ۲۵۶ ص، ۱۳۹۹ در خلال تلاش‌های روسیهٔ شوروی برای ایجاد مجموعه‌ای از دولت-ملت‌های جدید در حوزهٔ تحت تصرف مسکو در ماوراءالنهر در سال‌های نخست و میانهٔ دههٔ ۱۹۲۰، ساختار اداری و از آن مهم‌تر سامان هویتی آن سرزمین به کلی دگرگون شد؛ یکی از اهداف این دست‌کاری، فراهم آوردن زمینهٔ تضعیف هویت ایرانی ماوراءالنهر بود. چگونگی شکل‌گیری تاجیکستان یا به عبارت دقیق‌تر فروکاستن یک بخش مهم از جهان ایرانی و فارسی‌زبان آن حدود با حذف مراکزی چون سمرقند و بخارا به یک حوزهٔ دورافتادهٔ کوهستانی، یکی از نمونه‌های مهم این تغییر و تبدیل است که در این بررسی به گوشه‌هایی از آن پرداخته شده‌است.

۲۵۰۰۰ تومان

■ ملیت و بلشویزم

محمد امین رسول‌زاده

۲۶۱ ص، ۱۳۸۹

در پی فروپاشی روسیهٔ تزاری در اثر انقلاب ۱۹۱۷ تعدادی از مستعمرات و مستملکات روسیه اعلان استقلال کردند؛ پاره‌ای از این کشورها مانند جمهوری‌های گرجستان و ارمنستان و آذربایجان در قفقاز و اوکراین در غرب روسیه در این تغییر و تحول استقلال خود را از دست داده و از نو در ردیف مستعمرات روسیه درآمدند. ملیت و بلشویزم یکی از نخستین و مهمترین آثاری است که در سال‌های بین دو جنگ اول و دوم جهانی در این زمینه به زبان فارسی منتشر شده‌است.

۲۵۰۰۰ تومان

■ جنگ چین

به‌های سنگین استقلال،

ادوارد کلاین آرلوف، آ. چرکاسوف، پاول توملتی / کاوه بیات،

۱۰۰ ص، ۱۳۸۸

در خلال فروپاشی اتحاد شوروی از سال‌های پایانی دههٔ ۱۹۸۰ میلادی تا مراحل نخست دههٔ بعد، بسیاری از مستملکات و مستعمرات امپراتوری روسیه نیز برای اعادهٔ استقلال خود دست به کار شدند؛ چین‌ها از جملهٔ این گروه‌ها بودند. سرگذشت آنها از بدو پیشروی روسیه به سمت قفقاز در اواخر قرن هجدهم و مبارزات مستمرشان برای رهایی از این سیطره با تأکید بر فراز و نشیب‌های دو دههٔ اخیر موضوع اصلی این کتاب است.

۱۸۰۰۰ تومان

■ قاجاق کرم

خاطراتی از دوازده سال طغیان و باغگیری در قفقاز به کوشش سیروس سعدوندیان، با مقدمه رحیم رئیس‌نیا، ۱۰۷ ص، ۱۴۰۱ یکی از مهم‌ترین مشترکات فرهنگی و قومی ایران و قفقاز، اساطیر و افسانه‌های مشترک این حوزه است که داستان قاجاق کرم، یاغی پرآوازه قفقاز در سال‌های پایانی قرن نوزدهم و مراحل نخست قرن بعد، از نمونه‌های متأخر این سنت است. او که در پایان کار به دربار ایران پناه آورد دارای خاطرات بی‌نظیر و منحصر به فردی است که اینک در دسترس پژوهشگران قرار می‌گیرد.

۲۰۰۰۰ تومان

■ من از چنگال استالین فرار کردم

گوشه‌هایی از سرگذشت پناهندگان قفقاز در ایران (۱۳۲۳-۱۳۰۰ شمسی) شامیل جوانشیر، ۱۸۴ ص، ۱۳۹۲ در سال‌های بین دو جنگ اول و دوم جهانی که با دوره‌ی اوج ترور و وحشت در اتحاد جماهیر شوروی توأم بود، تعداد زیادی از مردمان قفقاز در واکنش به این وضعیت راه تبعید و مهاجرت در پیش گرفتند؛ سرگذشت شامیل جوانشیر که همراه با گروه‌هایی دیگر از هم‌میثانانش در آن سال‌ها به ایران پناهنده شدند، به گونه‌ای که در این بررسی ثبت تاریخ شده است خود گوشه‌هایی از این تجربه را بیان می‌کند.

۶۰۰۰۰ تومان

■ از جامعه ایرانی تا میهن ترکی

زندگی‌نامه فکری و سیاسی احمد آقاییف ۱۹۳۹-۱۸۶۹ علی کالی‌راد، ۳۰۴ ص، ۱۳۹۲ از جامعه ایرانی تا میهن ترکی زندگی‌نامه فکری و سیاسی یکی از چهره‌های نامدار خانات قراباغ است؛ احمد آقاییف که در آغاز در مقام عضوی از یک جهان ایرانی، هر چند عضوی به‌دورمانده از پیکر اصلی و تحت اشغال روسیه، در جستجوی کیستی و چیستی خود برآمد و در نهایت به گونه‌ای که در این بررسی نیز در توصیف و توضیح آن سعی شده است، بر آن شد جایگاه خود را در عرصه‌ای دیگر، یعنی در جهان ترک بیابد.

در کنار توصیف و توضیح این فرایند فکری و سیاسی در عین حال از تحولات و رخداد‌های قفقاز در سال‌های پایانی جنگ جهانی اول و انقلاب روسیه و همچنین گوشه‌ای از تحولات ترکیه در آستانه تبدیل به یک جمهوری نوپا نیز تصویر در خور توجهی بدست می‌دهد.

۲۵۰۰۰ تومان

■ سه طرز سیاست

رساله‌ای در اندیشه سیاسی اواخر عثمانی
یوسف آقچورا، مترجم: رسول عربخانی، ۱۱۷ ص، ۱۳۹۲
در شناسایی و بررسی تجربه عثمانی در گذر از یک امپراتوری منطقه‌ای و
یک خلافت اسلامی به یک دولت-ملت جدید و امروزی در قالب جمهوری
ترکیه، یکی از مهمترین اسنادی که به کار می‌آید رساله سه طرز سیاست
یوسف آقچورا است.

رساله‌ای که برای نخستین بار در سال ۱۹۰۴ میلادی در مصر منتشر شد و
به رغم اختصار، در فراهم آوردن زمینه‌های فکری آن گذر که هنوز هم به نتیجه ثابت و ماندگاری
نرسیده است نقشی تعیین کننده ایفا کرد.
در این مجموعه، رساله سه طرز سیاست همراه با چند مقاله دیگر در توضیح اهمیت تاریخی و
واکنش‌هایی که بر انگیزت ارائه شده است.

۴۰۰۰۰ تومان

■ آسیای میانه

تحوّل سیاسی-فرهنگی و روزنامه‌نگاری به زبان فارسی ۱۳۲۰-۱۲۸۹
ناصرالدین پروین، ۲۸۶ ص، ۱۳۹۸
گسسته شدن پیوندهای ایران با حوزه‌ای که اینک به‌عنوان آسیای میانه
یا ورارود از آن یاد می‌شود یکی از مهم‌ترین تحولات سیاسی و فرهنگی این
منطقه در سده‌های اخیر است.

کتاب آسیای میانه، تحوّل سیاسی-فرهنگی و روزنامه‌نگاری به زبان فارسی
۱۳۲۰-۱۲۸۸ خورشیدی را می‌توان سعی و تلاشی تلقی کرد در بررسی یکی
از ادوار متأخر این دگرگونی از طریق بررسی فراز و فرود تعدادی از روزنامه‌های
فارسی‌زبان آن حوزه در دو دهه نخست استقرار نظام شوروی در آن حوزه.

۱۶۰۰۰۰ تومان

■ کردستان سرخ

مقالاتی چند پیرامون حیات سیاسی-اجتماعی گردهای قفقاز
در دوران شوروی (۱۹۹۱-۱۹۲۰)، ۲۵۲ ص، ۱۴۰۲
هارون بیلماز، دانیل مولر، عصمت شریف وانلی، ترجمه سیروان خسروزاده
در مورد گردهای قفقاز در قیاس با دیگر حوزه‌های کردنشین شرق نزدیک و
خاورمیانه اطلاعات چندانی در دست نمی‌باشد و مجموعه حاضر با اشمال
بر چهار مقاله از چند صاحب نظر تلاشی است برای رفع این کاستی. یکی از
دلایل اصلی این کمبود اطلاعات به آن مربوط می‌شود که کردها در اتحاد
جماهیر شوروی برخلاف بسیاری از دیگر ملل و اقوام آن امپراتوری، جز
در یک دوره کوتاه در اواسط دهه ۱۹۲۰ که یک «کردستان سرخ» تأسیس شد هیچ‌گاه
موضوع شناسایی رسمی و متعارف قرار نگرفتند.

۲۵۰۰۰ تومان

■ نظری به قفقازیه

جغرافیا و مردمان، احزاب و فرّق سیاسی شاملیل جوانشیر، شیخ یحیی کاشانی، به کوشش کاوه بیات و مجتبی پریدار، ۱۳۹۹، ۱۸۲ ص «نظری به قفقازیه» با عنوان فرعی «جغرافیا و مردمان، احزاب و فرّق سیاسی» یکی از مهم ترین نوشته‌هایی است که در یک دوره بحرانی در مناسبات خارجی ایران منتشر شد؛ دوره‌ای مقارن با انقلاب ۱۹۱۷ روسیه و فروپاشی امپراتوری تزاری که ایران بعد از حدود نود سال که قفقاز تحت استیلای روسیه قرار داشت بار دیگر به صورت موجودیتی مستقل با آن روبرو شد. هدف شیخ یحیی کاشانی، روزنامه‌نگار برجسته‌ای که این موضوع را طی رشته مقالاتی در بهار و تابستان ۱۲۹۷ ش/ ۱۹۱۸ م در روزنامه ایران به رشته تحریر درآورد، مطلع ساختن ایرانیان از وضعیت قفقاز به‌طور کلی و مخصوصاً تحولات سیاسی آن بود از لحاظ تأثیری که می‌توانست بر کشور بر جای بگذارد.

۷۰۰۰۰ تومان

■ چشم‌انداز ژئوپلیتیک جمهوری آذربایجان و قراباغ کوهستانی

حسین سیف الدینی، ۱۴۰۰، ۲۵۸ ص قفقاز و آسیای میانه بنا به مجموعه‌ای از عوامل و دلایل، مانند پاره‌ای از دیگر حوزه‌های همسایه در زمره اولویت‌های سیاسی ما قرار ندارند. با این حوزه‌ها کاری نداریم و نمی‌خواهیم نیز که کاری داشته باشیم، ولی متأسفانه تحولات روزگار به گونه‌ای است که هرازگاه وضعیت به نحوی پیش می‌رود که به‌رغم آن بی‌میلی و اکراه، این حوزه‌ها هستند که با ما کار دارند. بحران قراباغ که اینک بعد از ربع قرن سکون نسبی از نو به‌صورتی حاد و دامنه‌دار سر باز کرده، یکی از نمونه‌های آشکار این مقوله است. کتاب چشم‌انداز ژئوپلیتیک جمهوری آذربایجان و قراباغ کوهستانی با ارائه شمایی از ابعاد مختلف این مسئله از نقطه‌نظر استراتژیک و نکاتی که از لحاظ منافع ملی ایران باید در این حوزه مورد توجه قرار گیرد - مجموعه مضامینی که تاکنون به طرح و بحث صریح و جامع آن تمایلی نبوده است - پژوهش بسیار مغتنمی است.

۱۰۰۰۰۰ تومان

■ جنبش پرومته

مهاجران قفقازی در جدال با شوروی ۱۹۴۰-۱۹۲۰ تألیف و گردآوری: علی کالیارد، ۳۷۰ ص، ۱۴۰۰ قفقاز به‌دلیل موقعیت جغرافیایی‌اش در مقام نقطه‌التقاء آسیا و اروپا از دیرباز عرصه رقابت و رویارویی مجموعه‌ای از قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی بوده است. یکی از نمونه‌های درخور توجه اما کمتر شناخته‌شده این موضوع، «نهضت پرومته» است؛ نامی که رکن دوّم ستاد فرماندهی ارتش لهستان در سال‌های بین دو جنگ اول و دوّم جهانی بر سعی و تلاش خود برای بسیج گروهی از اقوام و ملل مستقر در حوزه‌های پیرامونی اتحاد شوروی بر ضدّ حاکمیت مسکو نهاد.

۵۰۰۰۰ تومان

■ افسانهٔ پان‌تورانیسم

زوان نعلبندیان / عبدالرضا هوشنگ مهدوی، ۱۸۳ ص، ۱۳۹۹
پان‌تورانیسم به‌عنوان یک فراخوان سیاسی جهت اتحاد ترکان جهان، حرکتی نسبتاً جدید و متأخر است؛ زمینه‌های فکری‌اش در اوایل قرن بیستم فراهم شد و در خلال مراحل پایانی جنگ اول جهانی در یک برنامهٔ عملی جهت توسعه‌طلبی ترکان عثمانی به سمت ایران، قفقاز و آسیای میانه تبدیل شد؛ فراخوانی که به‌رغم افت‌وخیزهایی چند، هیچ‌گاه از افق سیاسی ترکیه خارج نشد و امروزه نیز شاهد دور جدیدی از آن هستیم.
کتاب افسانهٔ پان‌تورانیسم به قلم زاره واند - نام مستعار زوان و وارتهوی نعلبندیان - یکی از نخستین و جامع‌ترین پژوهش‌هایی است که در اندک زمانی بعد از دور اول فراز و فرود این حرکت در اواسط دههٔ ۱۹۲۰ میلادی منتشر شد.

۱۱۰۰۰۰ تومان

■ تاریخ تاجیکان ورارود

از دههٔ ۱۸۶۰ تا سال ۱۹۲۴
نماز حاتم / به کوشش آرش ایرانی‌پور، ۶۲۴ ص، ۱۳۹۹
اگرچه موضوع اصلی تاریخ تاجیکان ورارود توصیف و توضیح رشته تحولات و رخدادهایی است که در یک دورهٔ کم‌وبیش یک‌صدساله از چیرگی روس‌ها بر آسیای میانه تا استقرار نظام شوروی در آن سامان به تأسیس واحد سیاسی مجزایی به نام تاجیکستان منتهی شد، اما یک چنین موضوعی بدون ارائهٔ گزارشی از تحولات آسیای میانه به‌طور کلی و آنگاه سرگذشت مردمان فارسی‌زبان این حوزه در دورهٔ مورد بحث، میسر نیست و این دقیقاً همان روشی است که در این کتاب به کار گرفته شده است.

۱۰۰۰۰۰ تومان

■ قفقاز در تاریخ معاصر

مجموعهٔ مقالات
ریچارد هوانسیان، فرانسوا ژرژن، هارون ییلماز، پُل دومون و دیگران
به کوشش کاوه بیات، ۴۱۶ ص، ۱۴۰۰
اگرچه قفقاز از قدیم یخس بیوسته‌ای از جهان ایرانی بوده است و آگاهی ما از تاریخ و جغرافیای آن حدود نیز بخشی از آنچه در مورد تاریخ و جغرافیای کل ایران می‌دانسته‌ایم، اما با گسستی که در این دو‌یست سال، در پی چیرگی بیگانگان بر قفقاز در این پیوند به وجود آمده‌است، بنا به مجموعه‌ای از دلایل از جمله شتاب تحولات و عمق دگرگونی‌ها، از بسیاری از جوانب سرگذشت مردمان قفقاز بی‌خبر مانده‌ایم.
مجموعه مقالاتی که در این کتاب ارائه شده است، می‌باید گامی تلقی گردد در جهت آشنایی با گوشه‌هایی از این سرگذشت و آنچه گذشت و همچنین بر لزوم اهتمام بیشتر در این زمینه.

۷۵۰۰۰ تومان

■ تاریخ امیران منغیتیه بخارا

صدرالدین عینی/ به کوشش مسعود عرفانیان، ۲۸۴ ص، ۱۴۰۱
 آخرین سلسله حاکم بر امیرنشین بخارا، امیران منغیتیه بودند که از اواسط قرن هجدهم میلادی تا اندک زمانی بعد از انقلاب سال ۱۹۱۷ روسیه بر آن حدود حکمروایی کردند. کتاب تاریخ امیران منغیتیه بخارا، یکی از آثار اولیه استاد صاحب نام تاجیک، صدرالدین عینی در کنار ارائه گزارشی از دگرگونی‌های سیاسی-اجتماعی دوره حکومت منغیتیان و روابط آنان با روسیه و دیگر خان نشین‌های ماوراءالنهر، به طرز زندگانی مردم آن روزگار و چگونگی رفتار ظالمانه حاکمان با آن‌ها نیز توجه کرده است.

اگرچه جدای از تجارب شخصی صدرالدین عینی که فقط به دوره کوتاهی از آخرین روزهای حکمرانی امیران منغیتیه محدود می‌شد، مأخذی که برای تدوین تاریخچه تحولات پیشین امارت بخارا در دست داشت کم و اندک بودند و به علاوه این نوشته جنبه‌ای تبلیغی و تهییجی نیز داشت ولی با این حال روایت عینی از این دوره، روایت دور از واقعیت نیست.

۱۸۰۰۰۰ تومان

■ در کشاکش تاریخ

روند وفاداری سیاسی آرامنه قفقاز
 (۱۲۴۰-۹۶۰ هـ.ق/ ۱۸۲۸-۱۵۰۱ م)

سید علی مزینانی، ۳۷۶ ص، ۱۴۰۱
 جایگاه ارمنی‌ها بین دو فلات ایران و آسیای صغیر با توجه به کشاکش امپراتوری‌های این حوزه و در کنار آن سرریز گاه‌به‌گاه اقوام بیابانگرد از شمال به جنوب و در یک مورد از جنوب به شمال، هیچ‌گاه جایگاه امن و مطمئنی نبوده است.

واکنش ملت دیرپای ارمنی نسبت به این تحولات در یک دوره تاریخی - از دوره اشکانی و ساسانی و خلافت اسلامی تا سده‌های اخیر - موضوع اصلی این بررسی است که پس از دو فصل اولیه در تبیین چارچوب نظری بحث با مروری بر پیشینه تاریخی ارمنی‌ها و دولتمردان آن‌ها از سده‌های قبل از میلاد آغاز شده تا پیشامد چیرگی روس‌ها بر قفقاز ادامه می‌یابد.

۳۲۰۰۰۰ تومان

■ خان نشین ایروان در عصر قاجار

جورج آ. بورنوتیان/ حسن اسدی، ۴۰۶ ص، ۱۴۰۲

اندک زمانی بعد از چیرگی روس‌ها بر قلمرو ایران در قفقاز در اواسط قرن نوزدهم، مقامات روسیه برای به دست آوردن تصویری از حوزه‌های فتح شده، هیئت‌هایی را به خانات قفقاز اعزام داشتند: آنچه در این مجموعه ارائه می‌شود، گزارشی است مبتنی بر اسناد آرشیوهای روسیه و در درجه اول گزارشی که ایوان شوپن پس از یک دوره سه‌ساله در ایروان تهیه کرد.

